

Kapitola 12

Balkánský rozměr české zahraniční politiky

Filip Tesař

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Žádná událost z balkánské agendy neměla na české politické scéně takovou odezvu jako vyhlášení nezávislosti Kosova a její uznání vládou ČR. V politice vůči Balkánu zaujímá česká politická scéna víceméně konsenzuální postoje a konsenzus v zásadě panuje i mezi postoji na politické scéně a zahraniční politikou. Uznání Kosova znamenalo naopak výraznou trhlinu mezi zahraniční politikou a většinou politické scény – uznání nemělo jasnou a jednoznačnou podporu žádné parlamentní politické strany a bylo do značné míry osobním dílem ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga. Ačkoli Kosovo vyvolalo na politické scéně poměrně živou diskusi, její průběh nenavědčoval tomu, že by měla být trvale významná, ani že by byla projevem rostoucího zájmu české politické scény o Balkán. Na další zahraničněpolitické události spojené s Balkánem – přizvání zemí západního Balkánu do NATO a k posílenému dialogu s NATO, vývoj vnitropolitické situace v Srbsku, podpis dohod o přidružení zbývajících balkánských států k EU – reagovala česká politika s výjimkou KSČM v podstatě konsenzuálně, avšak nijak výrazně.

Politické strany a politici

V souvislosti s prvním předložením návrhu na uznání Kosova vládou ČR se na vládu obrátila skupina poslanců a občanů s výzvou, aby uznání odmítla. Výzvu podepsalo 39 poslanců za ČSSD (z celkového počtu 70),¹ včetně předsedy sněmovny Miloslava Vlčka, místopředsedy sněmovny a stínového ministra zahraničních věcí Lubomíra Zorálka, předsedy zahraničního výboru Jana Hamáčka a předsedy poslaneckého klubu Michala Haška. Mezi signatáři z řad ČSSD byli i bývalý ministr Jan Kavan a bývalý předseda Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny Vladimír Laštůvka. Z 26 poslanců KSČM výzvu podepsalo jedenáct. Nepřipojil se žádný z poslanců vládní ko-

alice. Poslanci Hamáček a Zaorálek se tématu věnovali dále na svých internetových stránkách, resp. blozích, kde argumentovali proti uznání.² Regionální politik ČSSD Jaroslav Foldyna, jenž poté v květnu navštívil srbské enklávy v Kosovu, pohrozil, že se v této věci obrátí na Ústavní soud ČR.

Po uznání kritizoval předseda ČSSD Jiří Paroubek rozhodnutí jako menšinové, které nemá oporu v parlamentu ani ve vládě samé; místopředseda strany Zdeněk Škromach ho dokonce emotivně označil za zradu českého národa.³ Předseda poslaneckého klubu KSČM rozhodnutí označil za pobuřující, nicméně nepřekvapující.⁴ KDU-ČSL si vymohla dočasné odložení návrhu na uznání Kosova a k rozhodnutí vlády uznat Kosovo se později její ministři nepřipojili. Vnitřně s uznáním podle všeho nesouhlasili ani mnozí členové ODS, avšak kvůli udržení vlády proti návrhu nevystoupili.⁵ Přestože Republiková rada Strany zelených reagovala na vyhlášení nezávislosti požadavkem záruk dodržování práv menšin a nesouhlasila s definitivním rozhodnutím před návratem uprchlíků,⁶ pozdější postoj zelených k českému uznání nevycházel z posouzení situace v Kosovu, nýbrž ze situace uvnitř EU: „Jdeme s hlavním proudem evropských států, a to je dobře, společný postoj je klíčový,“ komentovala uznání předsedkyně poslanců Strany zelených Kateřina Jacques.⁷

Rozhodnutí NATO přizvat dva nové členy i odmítnutí Makedonie vzbudilo větší ohlas jen v řadách ODS, kde bylo přizvání podpořeno a odmítnutí kritizováno. Většina představitelů ODS spojovalo šíření NATO na Balkán s posilováním transatlantické vazby. Ostatní parlamentní strany je nechaly víceméně stranou: pro ČSSD i Stranu zelených zůstala tato záležitost shodně ve stínu otázky radarového štítu. Stínový ministr zahraničních věcí ČSSD L. Zaorálek projevil skepsi v pohledu připravenosti Albánie na vstup do Aliance.⁸ Na vývoj vnitropolitické situace v Srbsku a podpis dohod o přidružení zbývajících balkánských států k EU reagovala česká politická scéna s výjimkou KSČM v podstatě konsenzuálně. Ve stínu zájmu české politiky zůstal vnitropolitický vývoj v Bosně a Hercegovině.

Prezident

Prezident dával výrazně najevo odpor vůči nezávislosti Kosova i vstřícnost vůči Srbsku. Nezávislost Kosova kritizoval již v květnu na summitu prezidentů střední, východní a jižní Evropy v Ochridu.⁹ Po uznání Kosova českou vládou přijal srbského velvyslance Vladimira Vereše, kterého srbská vláda na protest proti uznání Kosova stáhla, za krok české vlády se mu omluvil a den poté zveřejnil k tomuto setkání krátkou glosu s výmluvným nadpisem „Jak jsem se styděl“.¹⁰ Na pravidelném výročním setkání s velvyslanci koncem května poznamenal, že jeho názor na Kosovo se od postoje české zahraniční služby liší.¹¹ Svůj nesouhlas s uznáním Kosova zopakoval i během své listopadové návštěvy Srbska v rozhovoru pro deník *Večernje Novosti*, kdy nezávislost Kosova označil na Pandořinu skříňku a jeho uznání za chybu.¹²

Rozšíření NATO o Albánii, Chorvatsko a Makedonii prezident podpořil.

Vláda a premiér

Premiér Mirek Topolánek se v debatě o Kosovu snažil vystupovat smířlivě a realisticky a soustředil se na dosažení rozhodnutí o uznání. Neargumentoval příliš postoji

ostatních států, vycházel spíše z osobního přesvědčení o nutnosti učinit takový krok. Odpůrcům uznání adresoval slova o tom, že Srby vnímá jako tradiční české partnery, že jeho osobní postoj se liší od politického rozhodnutí a že v případě uznání jde pouze o nejlepší z možných řešení: „Kosovo je vřed na západním Balkánu, který nemá dobré řešení.“ Rozkolu s opozicí v této otázce tím ovšem nezabránil. Podařilo se mu však od chvíle, kdy s rozhodnutím veřejně vystoupil, rychle získat vládní většinu, ačkoli při prvním pokusu byli proti nejen ministři z KDU-ČSL, ale i většina z ODS a jedna ministryně ze Strany zelených (ze čtyř místopředsedů vlády dva).¹³

Během úspěšného taktizování kolem uznání Kosova český premiér zároveň demonstroval větší zasvěcenost do dění na Balkáně než v předcházejícím roce. I přesto, že se po většinu roku věnoval spíše domácím záležitostem, bylo zlepšení jeho orientace dobře patrné z tiskových konferencí¹⁴ či z rozhovoru pro noviny *Dnevni list* z BaH.¹⁵

Během roku 2008 se stíral rozdíl v aktivitě vlády jako celku a MZV. Díky MZV a Útvaru místopředsedy vlády pro evropské záležitosti Alexandra Vondry se vláda šířeji zabývala balkánskými záležitostmi: procesem vízové liberalizace se státy západního Balkánu, postupující integrací zemí západního Balkánu do EU a NATO, misi SBZP EU (EULEX) v Kosovu, stejně jako přípravou na předsednictví EU, v němž měl být západní Balkán jednou z tematických priorit.

Po zveřejnění hodnotících zpráv Evropské komise počátkem listopadu 2008 se ČR vyjádřila pro ukončení přístupových jednání s Chorvatskem nejlépe do konce roku 2009 a potvrdila jako českou prioritu v době předsednictví EU významný pokrok ve vízové liberalizaci se zeměmi západního Balkánu i v podávání přihlášek ke členství do EU.

Parlament

Ačkoli odpůrci uznání nezávislosti měli v Poslanecké sněmovně i v jejím Zahraničním výboru většinu, zdá se, že kromě odporu vůči nezávislosti Kosova byl pro ně hlavním problémem pocit, že ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg jedná nezávisle na jejich vůli. První ze čtyř usnesení ke Kosovu v roce 2008, v němž výbor kritizuje samostatný postup ministra a snaží se ho zavázat vůli výboru, přijal výbor bezprostředně po lednové ministrově návštěvě Kosova. Když ministr vystoupil na schůzi Zahraničního výboru, konané krátce po vyhlášení nezávislosti, předseda výboru J. Hamáček několikrát upozorňoval na usnesení Zahraničního výboru a sněmovny, jímž parlament žádá ministra zahraničních věcí, aby si před možným jednáním vlády o pozici České republiky k uznání nezávislosti Kosova vyžádal stanovisko výboru.¹⁶ Poté, co se veřejnost dozvěděla, že ministr hodlá předložit vládě návrh na uznání Kosova, přijal Zahraniční výbor usnesení, v němž „se znepokojením“ konstatuje, že ministr zahraničních věcí předchází usnesení výboru a sněmovny nerespektoval.¹⁷

V den, kdy vláda o uznání rozhodla, informoval výbor politický ředitel MZV Martin Povejšil během schůze, že se vláda „možná na dnešním jednání ... k tomuto tématu vrátí“,¹⁸ tento přístup předsedu výboru Hamáčka rozhořčil. Po uznání se však výbor Kosovu v podstatě přestal věnovat a vrátil se k němu pouze v souvislosti s Peticí proti

nezákonnému uznání Kosova, za odvolání ministra K. Schwarzenberga, postoupenou mu Petičním výborem sněmovny,¹⁹ což využil k vyjádření nespokojenosti s ministrovým chováním vůči Zahraničnímu výboru ve věci uznání nezávislosti Kosova.²⁰

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: UDÁLOSTI A AGENDA

Evropská a transatlantická problematika ve vztahu k balkánskému rozměru české zahraniční politiky

Česká republika podpořila na summitu NATO v Bukurešti v dubnu 2008 vstup Albánie, Chorvatska a Makedonie do NATO a jako jedna ze tří zemí (kromě Slovinska a Turecka) vyjádřila odpor vůči rozhodnutí odmítnout přizvání Makedonie kvůli sporu o ústavní název země s Řeckem. ČR spolu s Bulharskem podporovala i zahájení rozhovorů o přistoupení k EU Makedonií. S přibližováním českého předsednictví EU se však blížila celounijní většině: místopředseda vlády A. Vondra otevřeně upozornil, že zahájení rozhovorů není možné bez dohody o názvu země s Řeckem.²¹ Spolu s předsedající zemí Francií však ČR uznala pokrok Makedonie v přípravě na liberalizaci vizového režimu s EU a liberalizaci podpořila.

Smluvní základna vztahu České republiky k balkánským zemím

Česká republika v průběhu roku ratifikovala dvě dohody o přidružení balkánských zemí a ES. Dohoda s Albánií byla podepsána již v červnu června 2006, ale vládou předložena parlamentu se značným odkladem pro spor o pozemek českého velvyslanectví v Albánii. Vláda tudíž využila momentální možnosti dodatečného nátlaku na albánskou stranu, která se rozhodla na podzim 2007 problém vyřešit kompenzací. Podle ministra K. Schwarzenberga byl tento problém drobným stínem na „jinak velmi dobré spolupráci“ s Albánií.²² ČR byla mezi posledními členskými státy EU, které dohodu schválily, nevybočila však nijak z předem předpokládané celkové doby ratifikace. Obdobná, obšírnější *Dohoda o stabilizaci a přidružení mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na jedné straně a Republikou Černá Hora na straně druhé*, podepsaná v října 2007, se na pořad ratifikace v ČR dostala záhy po jejím podpisu. V obou případech dohodu schválil rychleji Senát. Ani v jednom případě se proti ratifikaci nezvedl odpor a dohody byly schváleny v podstatě konsenzuálně. Parlament dále ratifikoval *Protokoly o přístupu Albánské republiky a Chorvatské republiky k Severoatlantické smlouvě*.

19. května byla v Praze podepsána *Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Bulharské republiky o spolupráci v oblasti cestovního ruchu*, vstupující v platnost dnem podpisu a nahrazující již překonanou dohodu z roku 1972. Dohoda má podpořit vzájemné cestování, spolupráci odborníků, vzájemnou účast na výstavách, veletrzích a workshopech, zaměřených na oblast cestovního ruchu, a vést ke zvýšení atraktivitu ČR jako destinace pro bulharské turisty. Podpisem dohody se spolupráce v oblasti cestovního ruchu s Bulharskem dostala na nejvyšší úroveň ze všech balkán-

ských zemí (s Rumunskem, Řeckem a Srbskem jsou v platnosti dohody staršího typu, dohodu reagující na moderní potřeby, ale pouze na úrovni protokolu o spolupráci mezi příslušnými ministerstvy má ČR uzavřenu s Chorvatskem).

22. ledna bylo v Praze podepsáno *Ujednání mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Ministerstvem vzdělávání, výzkumu a mládeže Rumunska o spolupráci v oblasti školství*, které vstoupilo v platnost 8. 9. 2008. Ujednání slouží k podpoře rozvoje a prohlubování vzájemné spolupráce v oblasti školství, zejména formou vzájemné výměny informací, literatury, výměnných pobytů akademických pracovníků a stipendií pro studenty. Kromě toho budou obě strany podporovat činnost lektorátu českého jazyka a literatury na Bukurešťské univerzitě, resp. lektorátu rumunského jazyka a literatury na Univerzitě Karlově v Praze, popř. otevření dalších lektorátů, a budou si poskytovat čtyři místa na letních kurzech jazyka a literatury. Rumunská strana bude i nadále podporovat vzdělávání české menšiny v Rumunsku v mateřském jazyce.

Z ostatních smluv byly podepsány: *Memorandum o porozumění a spolupráci mezi Ministerstvem zahraničních věcí České republiky a Ministerstvem zahraničních věcí Bosny a Hercegoviny*, *Dohoda o spolupráci v zemědělství mezi Ministerstvem zemědělství České republiky a Ministerstvem zemědělství, potravin a ochrany spotřebitelů Albánské republiky* a *Dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem průmyslu a obchodu České republiky a Ministerstvem hospodářství, obchodu a energetiky Republiky Albánie*. Všechny vstoupily v platnost dnem svého podpisu a patří ke standardním smlouvám své kategorie.

V platnost vstoupily v roce 2008 následující dříve podepsané smlouvy: *Protokol mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Republiky Bulharsko o spolupráci v oblasti vojenské geografie*, *Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Bulharsko o vzájemné ochraně a výměně utajovaných informací* a *Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Rumunska o spolupráci v oblasti kultury, školství, vědy, mládeže a sportu*.

Senát schválil ratifikaci *Smlouvy o zamezení dvojího zdanění mezi Českou republikou a Bosnou a Hercegovinou*, *Protokol mezi vládou České republiky a vládou Rumunska o změně Dohody mezi vládou České republiky a vládou Rumunska o podpoře a vzájemné ochraně investic* a *Dohodu o účasti Bulharska a Rumunska v Evropském hospodářském prostoru*.

Ekonomická spolupráce

V průběhu roku 2008 dále rostla intenzita ekonomické spolupráce České republiky s Rumunskem a zejména s Bulharskem, hlavními ekonomickými partnery ČR na Balkáně, jak v úrovni obchodního obrátu, tak v úrovni investic, a to nejrychleji ze všech balkánských států (tak jako v průměru za posledních 7 let). S Rumunskem realizovala ČR i v roce 2008, tak jako v letech minulých, s výrazným nárůstem největší obrát vzájemné obchodní výměny ze všech balkánských zemí (1905 milionů EUR).²³ Bulharsko zůstává na prvním místě v celkovém objemu realizovaných přímých investic z ČR (stav českých přímých netto investic 500 milionů EUR, v Rumunsku cca 420 milionů EUR).

Vysoký objem i rychlý růst charakterizují i obchodní výměnu ČR s Chorvatskem a Řeckem (objemem v roce 2008 zhruba srovnatelnou s Bulharskem), s odstupem následuje Srbsko, dále Bosna a Hercegovina, malý či velmi malý objem obchodní výměny zůstává příznačný pro vztahy s Makedonií, Čnou Horou a zejména s Albánií a Kosovem. Úroveň realizovaných přímých českých investic v těchto zemích zůstal nízký i v roce 2008 (žádné investice nebyly dosud realizovány ani dohodnuty v Řecku, Černé Hoře a v Kosovu). Situace se v zásadě nijak neliší od uplynulých let. ČR stále vykazuje v obchodní výměně se všemi balkánskými státy výrazné saldo (trend snižování salda je patrný zvláště v případě Srbska). Celkový trend v počtu turistických návštěv z České republiky v balkánských zemích se nezměnil a pořadí nejoblíbenějších destinací zůstává Chorvatsko, Řecko, Bulharsko, Černá Hora.

Během roku 2008 stále nedošlo k realizaci investice ČEZ do dolu a tepelné elektrárny Gacko v Bosně a Hercegovině na základě smlouvy podepsané v květnu 2007. Investice do výstavby nové tepelné elektrárny Gacko II, modernizace stávající elektrárny Gacko I a rozšíření těžby uhlí v přilehlém dole by měla dosáhnout výše cca 1,4 miliardy EUR, což představuje dosud největší jednotlivou investici české firmy v zahraničí a současně dosud největší jednotlivou zahraniční investici v Bosně a Hercegovině. Realizace smlouvy byla zdržována právním sporem s menšinovými akcionáři, kteří napadli smlouvu uzavřenou mezi ČEZ, dolem a tepelnou elektrárnou Gacko a Republikou srbskou (RS) v Bosně a Hercegovině.²⁴ Na podzim 2008, kdy premiér RS navrhl parlamentu RS řešení ve formě dokapitalizace podniku od ČEZ, situaci znovu zkomplikovalo vyšetřování finančních machinací v RS, týkající se i privatizace dolu a elektrárny Gacko, bosensko-hercegovskou státní vyšetřovací službou (SIPA).²⁵ Dodatečnou komplikací byla iniciativa vlády Chorvatska směřující k prokázání třetího vlastnictví podniku, která nebyla do konce roku vyřešena.²⁶

ČEZ připojila k dosavadním balkánským akvizicím v Bulharsku, Rumunsku a Bosně a Hercegovině další, když v září 2008 zvítězila v tendru na privatizaci distribuční sítě státního energetického podniku s nabídkou 102 milionů EUR za sedmdesátšestiprocentní podíl. Jednání o prodeji bylo zahájeno v listopadu 2008. ČEZ hodlá investovat 420 milionů EUR na úhradu stávajících dluhů a do zlepšení technického vybavení. Tento krok může být důležitým signálem i pro další české investory a obchodníky. Rozsáhlé investice ČEZ provázely rozvoj ekonomických vztahů s ČR např. v Bulharsku, kde však ČEZ nyní vede s bulharským státem soudní spory ohledně regulace cen elektřiny (právě z toho se ČEZ hodlá v další expanzi na Balkán poučit).²⁷ ČEZ se v roce 2008 dále dostal i do užšího kola výběrového řízení na privatizaci tepelné elektrárny Obilić v Kosovu.²⁸ Během roku 2008 nicméně ČEZ přehodnotoval svou dosavadní strategii vstupu do privatizace státních energetických firem a přenosových soustav a vidí budoucí šance hlavně v investicích do nových zdrojů. S tím souvisí i projevený zájem o výstavbu nových elektráren právě v Srbsku a naopak ztráta zájmu o privatizaci tepelné elektrárny Pljevlja v Černé Hoře.²⁹

Na Balkáně stále citelně scházejí české investice v oblasti bankovníctví, což je zvláště patrné ve srovnání se dvěma státy obdobné velikosti, jako je ČR, které mají rovněž velký zájem o Balkán: Rakouskem a Řeckem.

Velice aktivní byla během roku Česko-albánská smíšená obchodní komora, založená v létě 2007 a vedená bývalým velvyslancem ČR v Albánii Miroslavem Šindelářem. Ten se zúčastnil dubnové návštěvy premiéra Topolánka v Albánii, následně komora jednala s Uníí obchodních a průmyslových komor Albánie, přičemž byla albánskou stranou předložena jasná koncepce asistence, mj. pro české zájemce o nájem/nákup pozemků na pobřeží a dlouhodobý nájem zemědělské půdy. Komora se tak zařadila po bok dosavadních aktivních sdružení: Česko-řecké asociace podnikatelů, Česko-řecké obchodní komory a Sdružení podnikatelů pro kontakt s Jugoslávií. Ve druhé polovině roku 2008 započala Česko-albánská smíšená obchodní komora rovněž iniciativy, týkající se ekonomických vztahů ČR s Kosovem.³⁰ V srpnu 2008 byla zaregistrována i Česko-kosovská obchodní komora, Česko-bosenská obchodní komora a v září 2008 rovněž Česko-chorvatská obchodní komora. Existence takovýchto sdružení nemusí obchodní bilanci s příslušnými zeměmi ovlivnit, jak ukazuje případ Sdružení podnikatelů pro kontakt s Jugoslávií (navzdory živé aktivitě sdružení zůstává potenciál vztahů se Srbskem i s Černou Horou nenaplněn) i paradoxní zánik Česko-bulharské obchodní komory založené roku 1999, přičemž ekonomické vztahy mezi ČR a Bulharskem se rychle rozvíjejí.

Ekonomické vztahy mezi Českou republikou a některými balkánskými státy může značně ovlivnit dobudování sítě českého zastoupení na Balkáně. V únoru 2008 byla zahájena činnost Obchodně-ekonomické kanceláře pro zastupování českých obchodních zájmů v Černé Hoře, která byla od svého osamostatnění v roce 2006 ve stínu zájmu českých subjektů, jejímž vedoucím se stal podnikatel Izudin Gušmirović s úzkým vztahem k ČR. Otevření kanceláře signalizuje snahu uzavřít poslední mezeru v diplomatickém pokrytí Balkánu, ovšem úměrně geopolitickému významu Černé Hory pro ČR. Styčný úřad ČR v Kosovu byl v červenci 2008 povýšen na velvyslanectví, v jehož čele stojí jako chargé d'affaires zkušená bývalá velvyslankyně ČR u prozatímní koaliční správy v Iráku Janina Hřebíčková. Podle jejích slov se úřadu podařilo během roku 2008 zprostředkovat kontrakty v celkové výši výrazně převyšující stavy obvyklé z minulých let.³¹ Svůj význam bude mít pro vztahy s Makedonií i Kosovem nepochybně otevření konzulárního oddělení velvyslanectví v Makedonii v srpnu 2008, stejně jako otevření makedonského velvyslanectví v Praze (velvyslanec Makedonie Igor Ilievski odevzdal akreditační listiny prezidentu Klausovi v prosinci).

Za největší potenciální ohrožení ekonomických zájmů ČR na Balkáně bylo považováno uznání Kosova Českou republikou. O ochlazení sympatií srbské podnikatelské sféry po českém uznání Kosova hovořil ředitel kanceláře CzechTrade v Bělehradě Pavel Svoboda, současně však tvrdil, že srbsští podnikatelé postupují pragmaticky. Podobně vystupovala i ředitelka Sekce vnějších vztahů Svazu průmyslu a dopravy Dagmar Kuchtová, ač připustila možnost negativní reakce v případech státních zakázek, a rovněž Karel Šindelář, předseda Sdružení podnikatelů pro kontakt s Jugoslávií. Podle něho opatrnou vyčkávací pozici zaujaly hlavně české subjekty. Také P. Svoboda charakterizoval přístup českých subjektů jako příliš opatrný.³² Z české strany možná zapůsobila obava, že Srbsko na uznání Kosova zareaguje ekonomickými sankcemi,³³ což pak popřel srbský premiér při setkání s českým prezidentem v listopadu

2008. I díky zvýšené opatrnosti z české strany tak byl v roce 2008 zachován trend z předcházejícího roku, kdy dovoz ze Srbska rostl výrazně rychleji než český vývoz, navzdory seminářům o podnikatelských příležitostech v Srbsku za účasti srbských i českých představitelů, pořádaným v červnu 2008 v Olomouci a v Praze, i podobným akcím v předchozím roce, poznamenaném nejistotou z proevropského směřování Srbska. Zpomalení v rozvoji ekonomických vztahů se Srbskem během roku 2008 je tedy možné připsat spíše opatrnosti českých podnikatelských subjektů.

Rozvojová a transformační pomoc

Vzhledem k vysokému potenciálu západního Balkánu pro rozvoj vzájemných vztahů, stejně jako kvůli důrazu na urychlení hospodářské a sociální transformace zemí bývalé Jugoslávie v souvislosti s perspektivou evropské integrace dostalo v projektech programové spolupráce v zahraniční rozvojové pomoci ČR i v roce 2008 ve střednědobé perspektivě nejvyšší prioritu Srbsko a v menší míře Bosna a Hercegovina. Tyto priority se stejně jako v předchozích letech i v roce 2008 odrazily v jen mírně změněných podílech prostředků vyčleněných na tyto země (21 procent na Srbsko oproti 24 procentům z předcházejícího roku, 18 procent na Bosnu a Hercegovinu oproti 17 procentům z předcházejícího roku; mezi oběma balkánskými státy se nachází Mongolsko s 20 procenty vyčleněných prostředků v roce 2008).³⁴ Kromě toho byly v roce 2008 realizovány i dva projekty v Albánii a po jednom v Makedonii a Černé Hoře.

V oblasti transformační spolupráce byl v roce 2008 schválen k realizaci pouze jeden projekt zaměřený výhradně na Balkán: projekt Podpora rozvoje a životaschopnosti srbských NNO (schválena doba realizace květen 2008–prosinec 2009), předložený Nadací Via. Dva projekty předložené Transitions Online: Kvalitnější zpravodajství o evropské integraci a reformě (schválená doba realizace: březen 2008–únor 2009) a Škola práva pro žurnalisty a škola žurnalistiky pro soudce (schválená doba realizace březen 2008–září 2009) byly zaměřeny kromě východoevropských zemí rovněž na Srbsko a Bosnu a Hercegovinu.³⁵ Struktura transformační pomoci v roce 2008 je dána kvalitou podaných projektů, nikoli pevně nastavenými politickými prioritami ČZP.

Osamostatněním Kosova nedošlo jako v případě Černé Hory v roce 2006 k jeho vyškrtnutí ze seznamu prioritních příjemců transformační pomoci.

Kulturní spolupráce

Zahraniční odbor ministerstva kultury se v roce 2008 plně soustředil na státy EU, v zahraničních kulturních vztazích mají z balkánského prostoru tudíž oficiální podporu pouze vztahy s Bulharskem, Rumunskem a Řeckem. V grantovém řízení podpořilo ministerstvo v roce 2008 celkem sedm projektů oproti čtyřem v roce předcházejícím; vyčleněno na ně ovšem bylo dohromady něco přes půl milionu Kč, tedy zhruba tolik jako v roce 2007 (cca 3 procenta jako v roce 2007). Akce směřovaly do Rumunska, Bulharska, Bosny a Hercegoviny a nově rovněž do Albánie, kde se český divadelní soubor poprvé – a navzdory tísnivým finančním podmínkám velmi úspěšně – účastnil mezinárodního divadelního festivalu v Butrintu, navíc jako jediný soubor ročníku, který nepřijel z regionu. O podpoře projektů směřujících na Balkán platí totéž

co v předcházejícím roce: spíše než o výraz oficiální kulturní politiky jde o nezájem českých subjektů o balkánský region.

Tak jako v předcházejícím roce byla velmi aktivní Česká centra v Bulharsku a Rumunsku, pořádající několik kulturních akcí z různých oblastí v jednom měsíci, stejně jako česká velvyslanectví v Bosně a Hercegovině, Chorvatsku a Srbsku; česká kulturní aktivita ožila i v Albánii. Za zmínku kromě jiného stojí únorová premiéra historicky prvního česko-albánského koprodukčního filmu *Smutek paní Šnajderové* režiséra a absolventa pražské FAMU Pira Milkaniho s mezinárodním hereckým obsazením. Film *Obsluhoval jsem anglického krále* českého režiséra Jiřího Menzela byl v srpnu vyhlášen nejlepším snímkem úvodního ročníku mezinárodního filmového festivalu v albánském Durrësu.

Program imigrace a krajané

Do programu řízené imigrace (výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků) byly po ukončení pilotní fáze od října 2008 zařazeny všechny balkánské země stojící mimo EU, kromě Kosova. Ke 3. 11. 2008 bylo přijato 54 občanů Srbska a Černé Hory (20 v roce 2007), 32 občanů Makedonie (7), 20 občanů Bosny a Hercegoviny (6), 14 občanů Chorvatska (8). To, že navzdory celkovému oživení zájmu pocházela více než polovina zařazených balkánských zájemců z Bulharska, v jehož případě bylo vzhledem ke vstupu země do EU zařazení do programu ukončeno,³⁶ zůstává svědectvím o renomé, které ČR v Bulharsku má.

Podpora krajanským komunitám na Balkáně pokračovala v nezměněné podobě oproti předchozím letům podle příslušného *Usnesení vlády ČR ze dne 14. prosince 2005 č. 1622 o programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2006 až 2010*. V jeho rámci probíhá údržba krajanských zařízení v Chorvatsku, Rumunsku a Srbsku. Česká republika hradí náklady na vyslání dvou učitelů českého jazyka do Chorvatska a tří do Rumunska (z toho dva s výjezdy do Srbska).

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Organizační struktura MZV ČR doznala mírných úprav, dosavadní ředitel Sekce multilaterálně-bezpečnostní M. Povejšil se stal politickým ředitelem MZV. Jemu byli podřízeni vrchní ředitelé ostatních sekcí, z nichž v Sekci evropských zemí (dřívější teritoriální Sekce I) vystřídal ve vedoucí funkci Hanu Hubáčkovou dosavadní velvyslanec v Chorvatsku Petr Buriánek. Oba jmenovaní spolu s ředitelem Odboru jižní a jihovýchodní Evropy Tomášem Szunyogem, ředitelem Odboru společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU MZV Václavem Bálkem a 1. náměstkem ministra Tomášem Pojarem spoluvytvářeli balkánskou politiku MZV.

MZV ČR pokračovalo v roce 2008 v zaběhlé agendě podpory přípravy zemí západního Balkánu na členství v EU. Česká republika se angažovala v Regionálním partnerství v problematice transformace, např. formou semináře o standardizaci a metrologii,

pravidelně konzultovala o situaci na Balkáně s dalšími členy Regionálního partnerství, podporovala Regionální radu spolupráce. Velký význam v balkánské agendě si získal proces vízové liberalizace mezi EU a státy západního Balkánu i otázka jednotné energetické strategie EU v souvislosti se západním Balkánem.

Ministr zahraničních věcí ČR K. Schwarzenberg navštívil 14. ledna Kosovo, přičemž jednal s nejvyššími představiteli kosovské samosprávy a mise UNMIK. Tato návštěva byla v kontextu ČZP, která představitele kosovských orgánů dosud v podstatě pomíjela, průlomová a byla svědectvím pozornosti, kterou ministr začal věnovat Kosovu po skončení neúspěšných rozhovorů mezi Prištinou a Bělehradem na sklonku roku 2007.

Ministr Schwarzenberg se setkal s většinou svých balkánských protějšků v roce 2007, pokračoval však v jednáních i v roce 2008. 22. srpna přijal ministra zahraničních věcí Kosova Skëndera Hyseniho, což bylo první přijetí člena kosovské vlády členem vlády ČR. Mezi hlavní témata jednání patřila kromě bilaterálních otázek také navázání diplomatických styků a otevření Zastupitelského úřadu České republiky v Prištině, vznik nových kosovských institucí v rámci tvorby státního aparátu po vstupu Ústavy Kosova v platnost, vztah Kosova k EU a regionální spolupráce. Stejně tak se ministr setkal se svým srbským protějškem Vukem Jeremićem (14. listopadu v Praze), s nímž bilaterální setkání v předcházejícím roce nekonalo. I přes neshody ohledně Kosova se vzájemně ujistili o přátelských vztazích. Ministr Schwarzenberg se dále, stejně jako v předcházejícím roce, setkal s resortními kolegy: se Svenem Alkalajem z Bosny a Hercegoviny (21. října v Praze), s Gordanem Jandrokovićem z Chorvatska (13. listopadu v Praze) a s Milanem Ročenem z Černé Hory (25. listopadu v Praze). Tématem všech setkání byla integrace těchto zemí do EU a české předsednictví Rady EU. Ministr Schwarzenberg kromě toho vykonal návštěvu Albánie (30.–31. října), kde se poprvé od chvíle, kdy se ujal úřadu, setkal na bilaterální úrovni se svým albánským protějškem. Dohromady tato setkání svědčí o pozornosti, kterou MZV věnovalo západnímu Balkánu, a to zejména v souvislosti s blížícím se předsednictvím ČR v Radě EU.

Vláda a ostatní resorty

Nejdůležitějším bodem, spjatým s Balkánem v činnosti české vlády v roce 2008, bylo uznání Kosova a souhlas s navázáním diplomatických styků s ním dne 21. 5. 2008 na návrh ministra zahraničních věcí.³⁷ Ten argumentoval tím, že uznání nezávislosti Kosova posílí celkovou stabilitu v oblasti, umožní realistické východisko z neudržitelného provizoria a nasměruje úsilí zemí regionu západního Balkánu k výzvam souvisejícím s budoucím členstvím v evropských a euroatlantických institucích.

Premiér M. Topolánek navštívil ve dnech 11.–12. dubna Řecko, kde mj. hovořil o západním Balkánu, a 18. dubna Albánii. V Praze přijal 12. ledna chorvatského premiéra Ivo Sanadera a 22. ledna rumunského premiéra Čalina Popescu-Tăriceanu. Z členů vlády navštívil Rumunsko ministr a předseda Legislativní rady vlády Cyril Svoboda (duben 2008), ČR navštívil albánský ministr zemědělství Jemin Gjani (březen 2008) a ministryně pro evropské otázky Bulharska Gergana Grančarova. Z vládních resortů věnoval velkou pozornost západnímu Balkánu v kontextu příprav na před-

sednictví Rady EU pochopitelně ÚMPEZ A. Vondry. Útvar od zveřejnění prvního návrhu priorit českého předsednictví v říjnu 2007 průběžně zpracovával představy v rámci problematiky institucionálního uspořádání EU, rozšiřování EU a evropské bezpečnostní a obranné politiky, konkrétně v souvislosti s Chorvatskem, Makedonií, Srbskem, Kosovem a Bosnou a Hercegovinou.³⁸ Úřad vlády angažoval jako poradce vlády pro Balkán zkušeného rakouského politika a odborníka na jihovýchodní Evropu Erharda Buseka. Místopředseda vlády Vondra přijal 4. listopadu makedonského místopředsedu vlády pro integraci do EU Ivicu Bocevského.

Prizvání Albánie, Chorvatska i Makedonie do NATO i intenzifikaci spolupráce mezi NATO a Černou Horou a Bosnou a Hercegovinou přivítali premiér M. Topolánek, ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg i ministryně obrany Vlasta Parkanová.

Resort obrany a Armáda ČR zvýšily v roce 2008 svou aktivitu v Kosovu: ještě před samotným, tehdy ovšem již očekávaným, vyhlášením nezávislosti Kosova navštívila 14. ledna česko-slovenskou základnu sil KFOR Šajkovac ministryně obrany ČR V. Parkanová. Mezi lednem a červnem se příslušníci českého kontingentu v rámci mnohonárodního uskupení Střed KFOR zúčastnili několika cvičení zaměřených na zvládnání davu. Bezprostředně po vyhlášení nezávislosti Kosova, 21. a 25. 2. 2008, zasahovali čeští vojáci dvakrát na hraničních přechodech mezi vlastním Srbskem a Kosovem. 6. září byla v souvislosti s předpokládaným předáváním úkolů mezi misí OSN UNMIK a misí EU EULEX aktivována česká záložní mechanizovaná rota, která v Kosovu působila až do 15. října.

Ukončením účasti Armády ČR v mezinárodní operaci EUFOR 26. června skončilo zapojení českých vojáků do mírových operací v Bosně a Hercegovině, jež trvalo od roku 1996.

Resort obrany se kromě toho ve zvýšené míře věnoval bilaterálním kontaktům z Balkánu. ČR navštívili náčelník Generálního štábu ozbrojených sil Albánie Luan Hoxha (březen 2008) a náčelník Generálního štábu rumunských ozbrojených sil admirál Gheorghe Marin (září 2008). Náčelník Generálního štábu Armády ČR Vlastimil Pícek navštívil v září Řecko. V kontextu aktuální situace byla významná dubnová návštěva delegace Ministerstva obrany Srbska, vedené státním tajemníkem Dušanem Spasojevičem, s nímž první náměstek ministryně obrany Martin Barták diskutoval o Kosovu a zkušenostech z reformy Armády České republiky. D. Spasojevič při té příležitosti oznámil, že Srbsko zřídí na velvyslanectví v Praze funkci vojenského a leteckého přidělence.

Prezident republiky

Prezident Klaus navštívil ve dnech 3.–4. listopadu Srbsko jako reciproční odpověď na návštěvu srbského prezidenta Borise Tadiće v předcházejícím roce. Obsáhlost jeho návštěvy demonstrovala důležitost, jakou vztahům se Srbskem prezident Klaus přikládá: kromě prezidenta Tadiće, premiéra Mirka Cvetkoviće, předsedkyně parlamentu Slavici Đukić-Dejanović se setkal rovněž s ministrem zahraničních věcí Vukem Jeremićem, ministrem hospodářství a regionálního rozvoje Mladanem Dinkićem, ministrem obchodu a služeb Slobodanem Milosavljevićem, guvernérem Národní banky

Srbska Radovanem Jelašićem, předsedou autonomní vlády Vojvodiny Bojanem Pajićem a starostou Bělehradu Draganem Đilasem.

Prezident rovněž navštívil ve dnech 9.–11. prosince Bulharsko a Rumunsko. 15. dubna se v Praze sešel se svým protějškem, členem prezidia Bosny a Hercegoviny Željkiem Komšićem.

Prizvání Albánie a Chorvatska do NATO prezident ratifikoval bezprostředně po Parlamentu ČR.

Parlament ČR

Aktivita parlamentu ve vztahu k Balkánu nevybočovala z běžného obrazu posledních let. Předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR M. Vlček navštívil 5.–8. října Rumunsko a Bulharsko. Předseda Senátu Parlamentu ČR Přemysl Sobotka navštívil 6.–7. 10. 2008 Albánii. ČR navštívil předseda bulharského parlamentu Georgi Pirinski (22.–24. května), který zde pobýval znovu při příležitosti Středoevropského summitu parlamentů v Praze (26.–27. září), spolu s předsedou Poslanecké sněmovny rumunského parlamentu Bogdanem Olteanu a místopředsedou Senátu rumunského parlamentu Corneliem Pascu. Předseda senátu P. Sobotka přijal velvyslance Albánie, Chorvatska, Řecka a chargé d'affaires Rumunska.

Samostatná delegace senátorů z Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu navštívila Albánii, delegace Výboru pro záležitosti Evropské unie Bulharsko a Chorvatsko, delegace Stálé komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí navštívila české komunity v Chorvatsku. Chorvatsko navštívila rovněž delegace Výboru pro evropské záležitosti Poslanecké sněmovny, delegace Ústavně právního výboru a Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny navštívily Řecko, delegace Výboru pro sociální politiku Bulharsko, Výboru pro životní prostředí Srbsko a Černou Horu. Oproti roku 2007 byl rozsah balkánských cest skromnější, což je však pochopitelné vzhledem k frekvenci těchto cest v roce 2007 (na něž v roce 2008 navazoval poměrně velký počet recipročních přijetí zahraničních delegací; to platí i pro Zahraniční výbor Poslanecké sněmovny, který na Balkán v roce 2008 nevypravil žádnou delegaci).

Zahraniční výbor Poslanecké sněmovny přijal čtyři usnesení týkající se Balkánu, všechny ke Kosovu. V usnesení č. 94 z 16. ledna, přijatém bezprostředně po návštěvě ministra Schwarzenberga, výbor konstatuje, že nebyl informován o pozici ČR o možné nezávislosti Kosova tak, jak ji vyjádřil ministr pro tisk v souvislosti s návštěvou, a žádá ministra, aby si před případným jednáním vlády o nezávislosti Kosova vyžádal stanovisko Zahraničního výboru.³⁹ Na následující schůzi 31. ledna výbor přijal usnesení č. 107,⁴⁰ jež následně Poslanecká sněmovna na schůzi 6. února přijala jako své usnesení č. 643. Vyjadřuje v něm přesvědčení, že při jednáních o budoucím statusu Kosova nebyly vyčerpány všechny možnosti, že toto řešení musí být v souladu s mezinárodním právem (vycházet z rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 /1999/ a ze Závěrečného aktu KBSE), a žádá vládu, aby využila všech svých možností, aby ČR přispěla k řešení budoucího statusu Kosova ve smyslu tohoto usnesení.⁴¹ Poté, co se veřejnost dozvěděla, že ministr hodlá předložit vládě návrh na uznání Kosova, přijal Zahraniční výbor 2. dubna usnesení č. 114, v němž „se znepokojením“ konsta-

tuje, že ministr zahraničních věcí jeho usnesení č. 94 ani sněmovní usnesení č. 643 nerespektoval.⁴²

Uznání se však nestalo prvkem konfrontace mezi vládou a sněmovnou; Zahraniční výbor se až do českého uznání věnoval Kosovu pravidelně (na pěti schůzích ze sedmi mezi lednem a květnem 2008), poté se však výbor měsíc po uznání zkratkovitě ke Kosovu vrátil už jen v souvislosti s Peticí proti nezákonnému uznání Kosova, za odvolání ministra Karla Schwarzenberga:⁴³ usnesením č. 136 z 24. června výbor bere petici na vědomí a vyjadřuje při té příležitosti svou nespokojenost s chováním ministra Schwarzenberga vůči Zahraničnímu výboru ve věci uznání nezávislosti Kosova.⁴⁴ Sněmovna v červnu dvakrát ukončila schůzi kvůli konfliktům mezi vládou a opozicí, na pořad jednání sněmovny se Kosovo po uznání vládou ČR nedostalo ani v období částečného uklidnění situace mezi červnem a listopadem, kdy byla schůze opět předčasně ukončena. Dokonce i při tak vypjaté konfrontaci mezi vládou a opozicí, jako bylo jednání o vyslovení nedůvěry vládě na 40. schůzi sněmovny 22. října, bylo uznání zmíněno jen poslanci za KSČM Kateřinou Konečnou⁴⁵ a Miroslavem Grebeníčkem⁴⁶ okrajově v jejich proslovech.

Kraje a města

Jihomoravský kraj pokračoval v roce 2008 v intenzivní spolupráci se srbským regionem Šumadija a Olomoucký kraj s o něco menší intenzitou ve spolupráci s autonomní oblastí Vojvodina. V rámci spolupráce se Zadarskou županijí v Chorvatsku zorganizoval ve dnech 14.–16. dubna Jihomoravský kraj v Zadaru ukázkovou prezentaci Dny Jihomoravského kraje, v jejichž rámci se uskutečnila řada obchodních jednání, prezentace Veletrhů Brno v hospodářské komoře, představení Jihomoravského kraje, předání finančního daru zadarské nemocnici v hodnotě 2 milionů Kč a byla projednána spolupráce univerzit a letišť. Plzeňský kraj navázal oficiální spolupráci s rumunským krajem Caraș-Severin, v níž žije česká menšina. Při té příležitosti se univerzity v Plzni a v krajském městě Reșita dohodly na spolupráci a výměně studentů. O spolupráci s regiony v České republice projevíly zájem albánský region Elbasan a Shkodra, albánský velvyslanec Qazim Tepshi jednal o možné spolupráci v Královéhradeckém kraji.

Z českých krajských měst udržují oficiální partnerské vztahy Hradec Králové s chorvatskou Kaštelou, Olomouc se srbskou Suboticou, Pardubice s bulharským Pernikem (bez partnerské smlouvy) a Praha s Athénami (bez partnerské smlouvy, městská část Praha 7 udržuje smluvní spolupráci s obvodem Novi Beograd srbského hlavního města). Mezi ostatními městy jednoznačně převládají jako partneři z Balkánu města chorvatská; město Vsetín uzavřelo v září 2008 partnerskou smlouvu s chorvatským městem Vrgorac. Malým průlomem bylo navázání spolupráce Pardubic s kosovským městem Gjakovë v červenci 2008 nedlouho po českém uznání Kosova. Největší počet i podíl partnerů z Balkánu mezi českými městy má Valašské Meziříčí: černoohorskou Budvu, bulharské Sevljevo a srbský Čačak (z celkem pěti partnerských měst). Spolupráce se Sevljevem v září získala novou dimenzi založením Klubu přátel Sevljeva a Bulharska za účasti starosty Sevljeva, poslanců-členů Meziparlamentní skupiny ČR–Bulharsko a politického rady velvyslanectví Bulharské republiky.

BALKÁNSKÁ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V POLITICKÉM, VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Veřejný prostor

Jediným výraznějším projevem veřejnosti ve vztahu k Balkánu byla Petice proti nezákonnému uznání Kosova, za odvolání ministra K. Schwarzenberga, sestavená petičním výborem ve složení Rajko Doleček (předseda Nadačního fondu přátel Srbů a Černohorců), Ognan Tuleškov a Jaromír Zelníček, předaná parlamentu 24. května v reakci na uznání Kosova vládou ČR.⁴⁷ Tento petiční výbor se obrátil již 11. ledna na premiéra Topolánka Peticí na obranu mezinárodní morálky, norem mezinárodního práva, zvláště Charty OSN a rezolucí Rady bezpečnosti OSN, v níž žádá premiéra o odpověď na řadu emotivně formulovaných otázek: zda ČR uznává principy mezinárodního práva, „jsme poučeni dějinami?“ Jménem vlády petičnímu výboru odpověděl ministr K. Schwarzenberg.⁴⁸ Petice za jeho odvolání neměla žádný faktický politický vliv.

Informování o Balkáně

V mediální sféře nedošlo během roku 2008 oproti roku 2007 k výrazným posunům. Širší veřejný důsledek měla diskuse o uvedení dokumentárního filmu *Uloupené Kosovo* režiséra Václava Dvořáka, věnovaného kosovským Srbům, který vznikl ve spolupráci s Českou televizí. Měl být původně odvysílán na podzim 2007, termín byl však dvakrát odložen a vedení ČT dokument odvysílat předběžně odmítlo jako nevyvážený. Premiéra se proto nakonec konala 18. dubna v projekční síni pražského Domu národnostních menšin, film byl poté veřejně přístupný prostřednictvím internetové sítě YouTube. Ve veřejné diskusi mnozí dokument označili za první polistopadový trezorový film,⁴⁹ což se zřejmě podílelo na změně stanoviska České televize, která jej nakonec odvysílala v rámci komponovaného večera s následnou diskusí 27. července.

V únoru 2008 vydalo Nakladatelství Lidové noviny v edici Dějiny států *Dějiny Albánie* od zesnulého renomovaného albanisty Pavla Hradečného.⁵⁰ Kniha podobně jako dříve vydané *Dějiny Srbska*, jež se věnovaly dějinám srbského Kosova, popisuje i albánský aspekt dějin Kosova, takže lze říci, že pokrytí Balkánu v nejrenomovanější české edici věnované dějinám států je víceméně uzavřeno.

Centrum pro výzkum veřejného mínění pohotově zareagovalo na uznání Kosova průzkumy „Česká veřejnost o Kosovu“ (3. dubna)⁵¹ a „Občané o uznání Kosova vládou ČR“ (25. července).⁵²

Na české akademické půdě vystoupili zahraniční politici: Vysokou školu mezinárodních a veřejných vztahů (VŠVMV), jejíž rektorkou je bývalá velvyslankyně ČR v Srbsku, Černé Hoře a Makedonii Judita Štouračová, navštívil 3. listopadu makedonský místopředseda vlády pro integraci do EU Ivica Bocevski, jenž se zde účastnil kulatého stolu „Výzvy Makedonie na cestě do Evropské unie“, který uspořádalo Informační středisko pro spolupráci se Srbskem, Černou Horou, Bosnou a Hercegovinou při VŠVMV a Rada pro mezinárodní vztahy.⁵³ 13. listopadu vystoupil na půdě Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze na vlastní žádost srbský ministr zahraničních věcí V. Jeremić.⁵⁴

Česká odborná publikační činnost o Balkánu zůstává ve vztahu k ČZP zanedbatelným faktorem: je adresována do značné míry uzavřenému okruhu čtenářů a zaměřena převážně na historická a jazykovědná témata. Pokud se věnuje vzájemným vztahům, téměř se vyhýbá současnosti. Schází především systematické podchycení ekonomické dimenze vztahů s Balkánem. Výjimkou bylo v roce 2008 především díky aktivitám Česko-albánské smíšené obchodní komory Kosovo. Komora na základě své expertní mise vydala komplexní odbornou zprávu *Kosovo – perspektivní trh pro české firmy*, zakončenou doporučeními pro ČZP.⁵⁵ Ve spolupráci se Svazem průmyslu a dopravy ČR a MZV ČR uspořádala komora v červnu a prosinci na téma ekonomických vztahů s Kosova dva kulaté stoly. Na aktuální balkánská témata vznikají i poměrně kvalitní studentské práce, nejsou však dále využívány a není ani snaha autory cíleně zapojit do procesu interakce mezi zahraniční politikou a akademickou sférou.⁵⁶

ZÁVĚR

Česká balkánská politika v roce 2008 stavěla s výjimkou Kosova na poměrně bezpečných a stabilních základech. Zahraniční služba pod vedením ministra K. Schwarzenberga fungovala velmi dobře a prokázala, že dokáže pružně reagovat na vývoj událostí. Na solidní úrovni fungují všechna velvyslanectví, kanceláře CzechTrade i Česká centra v regionu. Rozvoj diplomatické sítě přispěl k tomu, aby se k ohnisku zájmu české politiky mohly začít blížit i Černá Hora, Makedonie a Kosovo, dosud stojící na okraji. Množství kontaktů s ČR se zvýšilo i v případě Albánie, rovněž dosud stojící v pozadí. Během roku 2008 se začal rýsovat vcelku vyvážený přístup ČZP k regionu jako celku na více úrovních. Ke zkvalitnění ČZP napomohly i důležité impulzy, které přicházely z EU: proces vízové liberalizace se státy západního Balkánu, jednání o společné energetické politice, postupující integrace států západního Balkánu do EU a NATO, mise EU – EULEX v Kosovu, stejně jako přípravy na předsednictví EU. Vláda byla v roce 2008 aktivnější než v roce předchozím a rozdíl v aktivitě MZV a vlády jako celku se rozhodně výrazně snížil; vláda dokázala postojům MZV poskytovat politickou záštitu. V tomto směru byla kosovská otázka velkým testem a zároveň dobrým cvičením.

Bohužel, na politické scéně si největší odezvu získala právě (a jen) otázka Kosova, která rozdělila jak politickou scénu, tak politickou sféru a zahraniční službu a rovněž vládu a prezidenta. Rovněž v parlamentu, resp. Poslanecké sněmovně, dokázal vyburcovat debatu o Balkáně prakticky jen tento problém. Druhou stranou téže mince je vztah k Srbsku, který je bez výjimky kladný a který navzájem spojuje vládu s opozicí i vrcholné představitelé státu. Podpora Srbsku je zřejmá napříč politickým spektrem. Ani takto konsenzuální přístup se však dosud nepromítl do podstatného zvýšení ekonomických vztahů se Srbskem. Nezbyvá než opakovat, že pokud by vztahy k balkánským zemím měly nabýt na intenzitě, je nezbytné větší angažování politiků.⁵⁷ Politická podpora vztahů s balkánskými zeměmi zůstává výrazně uzavřena ve zdech politických institucích – dokud ji politici nepřenesou v dostatečné míře do veřejné sféry, praktický dopad zůstane omezený. Mimo MZV a Úřad vlády ČR stále převládá spíše

emotivní pojmání vztahu k balkánským zemím a přetrvává i poměrně nízká zasvěcenost do vnitřních záležitostí balkánských zemí, což možná souvisí i s úrovní a zaměřením odborné produkce. Je možné, že prostřednictvím evropské agendy se bude situace v tomto směru zlepšovat, rok 2008 však podstatnější posun nepřinesl.

Poznámky

- 1 Podepsal i nezařazený poslanec Petr Wolf, zvolený za ČSSD, senátorka za ČSSD Božena Sekaninová a europoslanec za KSČM Miroslav Ransdorf.
- 2 On-line (www.hamacek.cz/zahranicni-politika/), (blog.aktualne.centrum.cz/blogy/lubomir-zaoralek.php?query=kosovo&amount=0&blogid=14, cit. 30. 11. 2008).
- 3 On-line (www.novinky.cz/clanek/140445-vlada-rozhodla-ze-uzna-kosovo.html, cit. 30. 11. 2008).
- 4 On-line: (www.novinky.cz/clanek/140445-vlada-rozhodla-ze-uzna-kosovo.html, cit. 30. 11. 2008).
- 5 On-line: (www.lidovky.cz/cesi-brzy-uznaji-kosovo-0w2-/ln_domov.asp?c=A080322_095210_ln_domov_svo, cit. 30. 11. 2008).
- 6 On-line: (zahranici.zeleni.cz/8600/clanek/stanovisko-k-vyhlaseni-nezavislosti-kosova/, cit. 30. 11. 2008).
- 7 On-line: (www.novinky.cz/clanek/140445-vlada-rozhodla-ze-uzna-kosovo.html, cit. 30. 11. 2008).
- 8 On-line: (www.ceskatelevize.cz/ivysilani/208411000370402-udalosti-komentare/, cit. 30. 11. 2008).
- 9 On-line: (www.hrad.cz/cms/cz/prezident_cr/klaus_projevy/5348.shtml, cit. 30. 11. 2008).
- 10 On-line: (www.hrad.cz/cms/cz/prezident_cr/klaus_projevy/5424.shtml, cit. 30. 11. 2008).
- 11 On-line: (www.hrad.cz/cms/cz/prezident_cr/klaus_projevy/5441.shtml, cit. 30. 11. 2008).
- 12 On-line: (www.hrad.cz/cms/cz/prezident_cr/klaus_projevy/5707.shtml, cit. 30. 11. 2008).
- 13 On-line: (www.euroskop.cz/38/8851/clanek/uznani-kosova-se-zatim-odklada/, cit. 30. 11. 2008), (domaci.ihned.cz/c1-23659150-topolank-musime-uznat-kosovo-hned, cit. 30. 11. 2008), (www.novinky.cz/clanek/140445-vlada-rozhodla-ze-uzna-kosovo.html, cit. 30. 11. 2008). Pro byli ministři zahraničních věcí a pro evropské záležitosti Schwarzenberg a Vondra, proti, mj., ministři vnitra a financí Langer a Kalousek a ministryně obrany a pro lidská práva a menšiny Parkanová a Stehlíková. On-line: (domaci.ihned.cz/c1-23659150-topolank-musime-uznat-kosovo-hned, cit. 30. 11. 2008).
- 14 On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=31398), (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=30093, cit. 30. 11. 2008).
- 15 Zvijerac, Predrag: *Bit ćete u fokusu mog predsjedavanja Europskom unijom*. Rozhovor s Mirkem Topolánkem. Dnevni list, 9. 11. 2008, s. 4–5.
- 16 On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=26408, cit. 30. 11. 2008).
- 17 On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=26515, cit. 30. 11. 2008).
- 18 On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=29386, cit. 30. 11. 2008).
- 19 Kosovo zaznělo ještě na schůzi Zahraničního výboru 20. srpna, kdy v rozpravě s ministrem Schwarzenbergem poslanci za ČSSD Z. Jičínský, J. Hamáček (předseda) a L. Zaorálek uváděli Kosovo jako paralelu k separatistickým regionům v Gruzii. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=29938, cit. 30. 11. 2008).
- 20 On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=29437, cit. 30. 11. 2008).
- 21 On-line: (balkaninsight.com/en/main/news/15765/, cit. 24. 12. 2008).
- 22 Viz vystoupení ministra Schwarzenberga na 27. schůzi PSP ČR ve funkčním období 2006 a dále, 30. 1. 2008. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/027schuz/s027033.htm, cit. 30. 11. 2008).
- 23 Souhrnná teritoriální informace – on-line: (www.businessinfo.cz/cz/sti/rumunsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000686/, cit. 30. 11. 2008).

- ²⁴ On-line: (www.capital.ba/tuzba-protiv-ers-i-rite-gacko/, cit. 30. 11. 2008).
- ²⁵ On-line: (www.capital.ba/dokapitalizacija-rite-gacko-jedna-od-opcija/, cit. 30. 11. 2008).
- ²⁶ On-line: (www.capital.ba/rs-je-vlasnik-rite-gacko/, cit. 30. 11. 2008).
- ²⁷ On-line: (www.finance.cz/zpravy/finance/181402-cez-planuje-dalsi-expanzi-na-balkane/, cit. 30. 11. 2008).
- ²⁸ On-line: (www.finance.cz/zpravy/finance/181402-cez-planuje-dalsi-expanzi-na-balkane/, cit. 30. 11. 2008).
- ²⁹ On-line: (www.finance.cz/zpravy/finance/181402-cez-planuje-dalsi-expanzi-na-balkane/, cit. 30. 11. 2008).
- ³⁰ On-line: (www.casok.cz/aktivity.htm; <http://www.casok.cz/stalose.htm>, cit. 30. 11. 2008).
- ³¹ Z osobního rozhovoru s Janinou Hřebíčkovou, 20. 10. 2008.
- ³² On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/kosovo/uznani-kosova-cesky-byznys-v-srbsku/1001749/49507/, cit. 30. 11. 2008).
- ³³ O této možnosti mlhavě hovořil srbský velvyslanec V. Vereš v rozhovoru pro časopis *Týden*. On-line: (www.tyden.cz/rubriky/zahranici/nezavisle-kosovo/srbsky-velvyslanec-doufam-ze-kosovo-neuznate_45409.html, cit. 30. 11. 2008).
- ³⁴ On-line: (www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=50503&ido=18936&idj=1&amb=1, cit. 30. 11. 2008).
- ³⁵ K realizaci byly schváleny v podobě, která znamenala omezení jejich dosahu ve východní Evropě.
- ³⁶ On-line: (www.imigracecz.org/?lang=cz&article=media&mm=4371, cit. 30. 11. 2008).
- ³⁷ On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=35498, cit. 30. 11. 2008). Ministr Schwarzenberg původně počítal s předložením návrhu na uznání Kosova již na jednání vlády 2. 4. 2008, avšak na návrh KDU-ČSL jej odložil. On-line: (www.novinky.cz/clanek/136081-lidovci-nehceji-uznani-kosova-vlada-projednavani-odlozi.html, cit. 30. 11. 2008).
- ³⁸ Prioritní oblasti předsednictví ČR v Radě EU v prvním pololetí roku 2009, říjen 2007. On-line: (www.vlada.cz/assets/cs/eu/dokumenty/PRIORITN__OBLASTI_P_EDSEDNICTV__R_v_Rad__EU.pdf, cit. 30. 11. 2008); Sektorové priority českého předsednictví EU 2009, červenec 2008. On-line: (www.vlada.cz/assets/cs/eu/dokumenty/sektorove_priority-cervenec2008.pdf, cit. 30. 11. 2008).
- ³⁹ On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=20282, cit. 30. 11. 2008).
- ⁴⁰ On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=25854, cit. 30. 11. 2008).
- ⁴¹ On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?C=653&T=k2006psp5u, 30. 11. 2008).
- ⁴² On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=26515, cit. 30. 11. 2008).
- ⁴³ Viz poznámka č. 19.
- ⁴⁴ On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=29437, cit. 30. 11. 2008).
- ⁴⁵ On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/040schuz/s040012.htm, cit. 30. 11. 2008).
- ⁴⁶ On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/040schuz/s040019.htm, cit. 30. 11. 2008).
- ⁴⁷ On-line: (www.ksl.wz.cz/Petice_plne.htm; http://www.ksl.wz.cz/Petice_odvo.htm, cit. 30. 11. 2008).
- ⁴⁸ On-line: (www.kscm.cz/article.asp?thema=2742&item=37698&previev=archiv, cit. 30. 11. 2008).
- ⁴⁹ Například internetové diskuse na stránkách různého zaměření (zpravodajské, filmové, aktivistické, blogy). On-line: (aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=605058), (www.lidovky.cz/v-srbsku-lide-voli-parlament-dgr-/ln_zahranici.asp?c=A080511_091533_ln_zahranici_mel), (ihned.cz/74-10029230-24609010-217130-0-111530-000000_d-b0), (www.ct24.cz/domaci/15964-vlada-celi-kvuli-uznani-kosova-kritice-ze-vsech-stran/diskuse/2/), (www.csfd.cz/film/242238-uloupene-kosovo/?podle=bodou&limk=-1&limr=), (audiklub.cz/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=56031), (warcenter.cz/viewtopic.php?f=65&t=6364), (blog.aktualne.centrum.cz/blogy/lubomir-zaoralek.php?itemid=3516). Vše cit. 30. 11. 2008.
- ⁵⁰ Rukopis byl dokončen Ladislavem Hladkým, jednotlivými kapitolami přispěli Virgijl Monari, Pavla Burdová-Hradečná a František Šístek.
- ⁵¹ On-line: (www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100770s_pm80403.pdf, cit. 30. 11. 2008).
- ⁵² On-line: (www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100816s_pm80725.pdf, cit. 30. 11. 2008).
- ⁵³ On-line: (www.vip-vs.cz/vscz/view.php?cislocanku=2004012711, cit. 30. 11. 2008).

- ⁵⁴ On-line: (www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=11&dd=13&nav_category=11&nav_id=328604, cit. 30. 11. 2008).
- ⁵⁵ On-line: (www.casok.cz/kosovo_podnikatele.pdf, cit. 30. 11. 2008).
- ⁵⁶ Poučením může být Slovensko, kde Nadácia Pontis od roku 2005 pořádá ve spolupráci s časopisem *Zahraničná politika* a MZV SR soutěž o nejlepší diplomovou práci na téma západní Balkán. On-line: (www.nadaciapontis.sk/index.php?s-cv-contentID=12447&s-search-query=balk%E1n&s-cv-assign=link, cit. 30. 11. 2008).
- ⁵⁷ Viz Tesař, Filip (2008): *Balkánský prostor v české zahraniční politice*. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 265.